

TÜRK-İŞ | Haber Bülteni

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

Bayındır Sokak No: 10 Kızılay - Ankara | Tel: (0.312) 433 31 25-29 | Faks: (0.312) 433 85 80 - 433 68 09

facebook.com/turkiskonfederasyonu

twitter.com/turkiskonf

www.turkis.org.tr

29 Aralık 2020

34. YIL

ARALIK 2020

AÇLIK ve YOKSULLUK SINIRI

- ✓ ASGARİ ÜCRET İNSAN ONURUNA YARAŞIR BİR GEÇİMİ YİNE SAĞLAMADI
- ✓ DÖRT KİŞİLİK AİLENİN AÇLIK SINIRI 2.590 TL, YOKSULLUK SINIRI 8.436 TL
- ✓ MUTFAK ENFLASYONU BİR AYLIK YÜZDE 2,91; ON İKİ AYLIK YÜZDE 19,75 ARTTI
- ✓ BEKAR BİR ÇALIŞANIN AYLIK YAŞAM MALİYETİ TUTARI 3.147 TL

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (TÜRK-İŞ) çalışanların 'geçim şartlarını' ortaya koymak amacıyla otuz üç yıldan bu yana aralıksız her ay düzenli olarak yaptığı "**açlık ve yoksulluk sınırı**" araştırması bu bültenle 34'üncü yılına* girmiştir.

Asgari ücret tartışmalarının gündemde ağırlıklı yer kapladığı yılın son ayında "asgari ücret insan onuruna yaraşır geçim şartları sağlamalıdır" talebi işçi kesimi tarafından kamuoyunda yoğun olarak seslendirilmiş ve fakat işveren-hükümet kesiminin belirlemesi düşük olmuştur.

TÜRK-İŞ Araştırmasına göre 2020 Aralık ayında;

- Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (**açlık sınırı**) 2.589,94 TL,
- Gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı ise (**yoksulluk sınırı**) 8.436,27 TL,
- Bekâr bir çalışanın '**yaşama maliyeti**' ise aylık 3.146,98 TL olmuştur.

Tablo 1: Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (TL/Ay)

	Kasım 2019	Aralık 2019	Kasım 2020	Aralık 2020
Yetişkin Erkek Gıda Harcaması	580,04	596,19	694,64	711,22
Yetişkin Kadın Gıda Harcaması	481,23	495,64	575,85	592,22
15-19 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	624,07	643,28	746,20	768,21
4-6 Yaş Grubu Çocuk Gıda Harcaması	417,50	427,59	499,99	518,29
Açlık Sınırı	2.102,83	2.162,70	2.516,67	2.589,94
Yoksulluk Sınırı	6.849,62	7.044,62	8.197,62	8.436,27

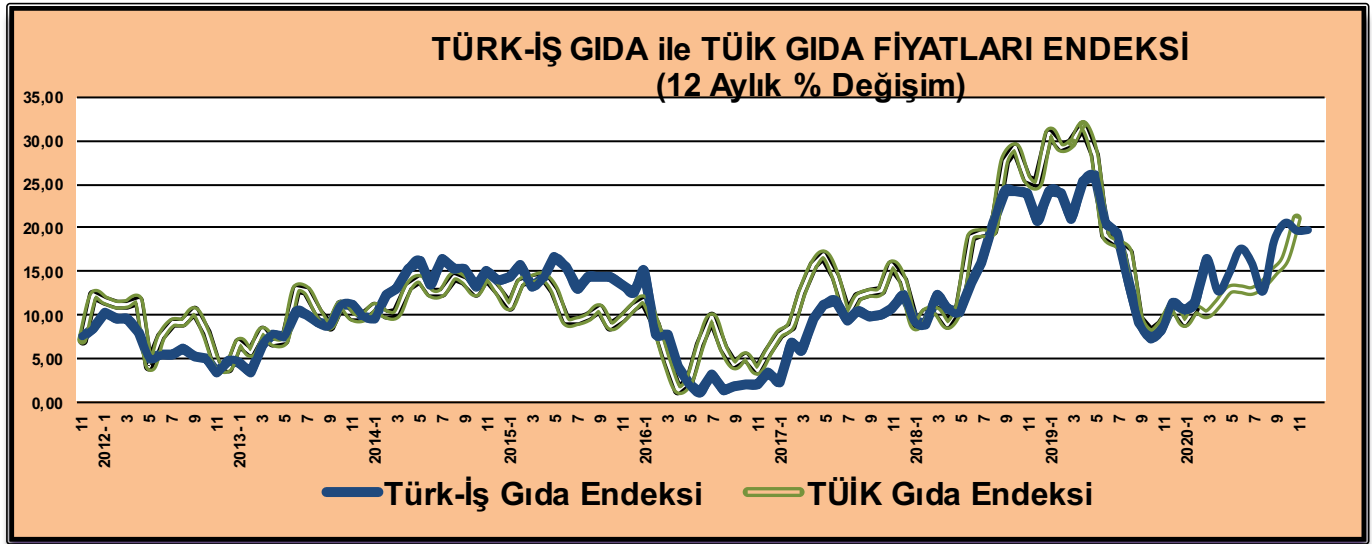
* Gıda harcaması tutarı, yuvarlama nedeniyle, toplamda farklı olabilmektedir.

* Aralık 1987'den bu yana her ay düzenli olarak yapılan araştırma bu bültenle otuz dördüncü yılına girmiştir. TÜRK-İŞ'in bu çalışması alanında ilktir ve özgündür. Bu alanda yapılan benzeri çalışmalara da örnek olmuştur/olmaktadır. Araştırmanın temel girdisi fiyatlar, işçilerin yoğun olarak alış-veriş yaptıkları market ve çarşı-pazar dolaşarak piyasadan derlenmektedir. Gelişmeler ve fiyat eğilimleri doğrudan piyasadan izlenmektedir. Bu yönüyle verisel açıdan bağımsızdır. Devletin resmi istatistik kurumu TÜİK'in belirlediği fiyatlardaki değişimin izlenmesi açısından da önemli bir gösterge olarak bilimsel çalışmalarda kullanılmaktadır. TÜRK-İŞ'in bu çalışması, "insan onuruna yaraşır yaşam", "yetecek ücret", "insana yakışır geçim koşulları", "açlık ve yoksulluk sınırı", "yaşam maliyeti" gibi kavramların kamuoyunda yerleşmesine, benimsenmesine ve yaygın kullanılmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Vurgulamak gerekir ki **açıklanan harcama tutarı ücret seviyesi olmayıp, haneye girmesi gereken toplam gelirin karşılığıdır**. Ancak ne yazık ki, ülkemizde istihdama katılım oranı genel olarak ve özellikle de kadınlar da son derece düşüktür. Ücretli çalışanlarda haneye gelir sağlayan kişi sayısı ağırlıklı olarak bir kişi olmaktadır.

Dört kişilik bir ailenin aylık gıda harcaması (mutfak masrafı) bir yıl öncesine göre 427 TL, temel ihtiyaçlar için yapılması gereken toplam harcama ise 1.392 TL artmıştır. Sadece son ayda aile bütçesine gıdadaki fiyat artışlarından dolayı gelen ek yük 73 TL'dir. Diğer harcamalarla birlikte dört kişilik ailenin aylık ek harcama zorunluluğu 239 TL'ye ulaşmıştır.

Yürürlükteki asgari ücret halen dört kişilik ailenin aylık sınırını bile karşılamaktan uzaktır. Kaldı ki "yetecek ücret" kavramı, ailenin sadece gıdasını karşılayan, karın tokluğuna çalışmanın karşılığı olarak değil, "insan onuruna yakışır" bir yaşantıyı sağlayacak gelir olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde çalışanların yaklaşık yarıya yakını asgari ücret veya civarında bir gelire yaşamak durumunda kalmaktadır. Ele geçen asgari ücret işçilerin prime esas ortalama aylık kazançlarının yüzde 68'ini oluşturmaktadır. Özellikle küresel salgın Covid-19'a bağlı olarak hanehalkı harcamaları değişmiş, borçluluk oranı da yükselmiştir. 2020 yılında geçerli olacak asgari ücret de aylık net 2.825,90 TL olarak belirlenmiştir. Çalışanların beklentisi yine karşılanmamış ve çalışanların yoksulluğu devam etmiştir.

TÜRK-İŞ ile TÜİK tarafından hesaplanan gıda fiyatları endeksinde son on iki aylık değişim eğilimi birbiriyle uyumludur. Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere, gıda fiyatlarında geçen yılın sonunda başlayan artış eğilimi ilerleyen aylarda yükselerek devam etmiş ve yüzde 20 bandına yerleşmiştir. Bu artışta yaş sebze-meyve fiyatlarının azımsanmayacak etkisi vardır.

TÜRK-İŞ'in verileri temel alındığında "mutfak enflasyonu"ndaki değişim 2020 Aralık ayı itibariyle şu şekilde olmuştur:

- Ankara'da yaşayan dört kişilik bir ailenin "gıda için" yapması gereken asgari harcama tutarı **bir önceki aya göre** yüzde 2,91 oranında artış gösterdi.
- Yılın **ilk on iki ayı** itibariyle fiyatlardaki artış yüzde 19,75 oranında oldu.
- Gıda enflasyonunda **son on iki ay itibariyle artış oranı** yüzde 19,75'dir.
- **Yıllık ortalama artış oranı** ise yüzde 16,16 olarak hesaplandı.

Tablo 2: Gıda Harcamasındaki Değişim

	Aralık 2017	Aralık 2018	Aralık 2019	Aralık 2020
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	2,60	-0,08	2,85	2,91
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	12,29	20,71	11,41	19,75
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	12,29	20,71	11,41	19,75
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	9,10	16,32	17,08	16,16

TÜRK-İŞ hesaplamasına temel alınan gıda ürünlerinin fiyatlarında 2020 Aralık ayı itibariyle gözlenen değişim şu şekildedir:

- Süt, yoğurt, peynir grubunda; önemli bir fiyat değişikliği görülmedi. Ancak son aylarda dikkati çeken bir gelişme; önceleri raflarda bol olan süt ürünleri ile yoğurt çeşidinin giderek azalması ve aralarındaki fiyat farkının küsuratlarda olmasıdır. Hesaplama genellikle inek peyniri fiyatı dikkate alınmaktadır. Ancak koyun peynirini 62 lira ve keçi peynirinin 66 liraya ulaştığı, kaşar veya tulum peyniri gibi çeşitlerin de bu civarda olduğu dikkat çekmektedir. Kutuda satılan peynirin 1 kilogram haricinde 0,8 veya 0,9 kilogram olarak satıldığı ve bu nedenle fiyatlarında farklılık olduğu gibi algı da oluşmaktadır.
- Et, tavuk, balık, sakatat, bakliyat ürünlerinin bulunduğu grupta; kıyma ve kuşbaşı ile tavuk ve sakatat (ciğer, yürek, böbrek) ürünleri fiyatı bu ay aynı kaldı. Balık fiyatları, geçtiğimiz aya göre değişmedi. Yumurtada fiyat artışı bu ay yüksek oranda oldu ve tanesi 1,16 lira oldu. Bakliyat ürünleri (kuru fasulye, kırmızı-yeşil mercimek, nohut, barbunya vb.) fiyatlarında geçen ay fiyat artışı görülen yeşil mercimek, nohut ve barbunyada fiyatlar aynı kalırken, bu ay yine kuru fasulye fiyatı ile kırmızı mercimek fiyatı artış gösterdi.
- Sebze-meyve fiyatları bu ay yine en fazla değişiklik gösteren harcama grubu olmuş ve geçen aya göre hepsinde artış gerçekleşmiştir. Mevsim sebze ve meyvelerinin temel alındığı hesaplamada kapsamdaki ürünler de farklılık göstermektedir. Hesaplama bu ay 19 sebze ve 10 meyve olmak üzere toplamda 29 ürün dikkate alınmıştır. Yaş sebze-meyve ortalama kilogram fiyatı bu ay 7,19 TL (geçen ay 6,71 TL) olarak hesaplanmıştır. Geçen aya göre meydana gelen artış büyük ölçüde meyve fiyatlarından kaynaklanmıştır. Kasım ayında 6,77 TL olarak hesaplanan ortalama meyve fiyatı bu ay 7,60 TL olmuştur. Geçen ay 6,68 TL olarak hesaplanan sebze ortalama kilogram fiyatı bu ay 6,97 TL olmuştur.

Hesaplama yapılırken -her zaman olduğu gibi- pazarda yaygın bulunan mevsim ürünleri esas alınmış, ürünlerin tek tek ağırlığı yerine harcama sepetindeki meyve-sebze tüketiminin toplam miktarından hareket edilmiştir.

- Ekmek, pirinç, un, makarna, bulgur, irmik gibi ürünlerin bulunduğu grupta; tam buğday, ekşi mayalı vb. çeşitlemelerle bazı ekmek çeşitlerinde artış gerçekleştirildi. Bu ay pirinç ve bulgur fiyatı değişmezken, makarna, un ve irmik fiyatı arttı.
- Son grup içinde yer alan gıda maddelerinden; tereyağı, margarin ile zeytinyağı fiyatı aynı kalmış ve fakat ayçiçeği yağı fiyatı yine artmıştır. Hesaplama dikkate alınan siyah ve yeşil zeytin ortalama fiyatı bu ay da değişmemiştir. Yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık, ayçekirdeği vb.) ürünlerinde ceviz ve fındık fiyatı artmış, diğerleri değişmemiştir. Baharat ürünleri (kimyon, nane, karabiber vb.) fiyatı da aynı kalmıştır. Çay ve ıhlamur yanı sıra bal, reçel, pekmez, şeker ve tuz fiyatı ile salça fiyatı da bu ay yine fiyatı aynı kalan ürünler arasında yer almıştır.

Konfederasyonumuzca hesaplanan tutarlar ücret düzeyi olmayıp haneye girmesi gereken toplam gelir miktarıdır. Ancak hanede çalışan sayısının sınırlı ve fakat ele geçen ücretin yetersiz olduğu durumlarda, elde edilen gelir birden fazla kişinin geçimini karşılayamamakta, kişi başına "insanca geçim için" yapılması gereken harcama tutarı yetersiz kalmaktadır.

TÜRK-İŞ'in bu araştırması alanında ilktir. Daha sonra bu alanda yapılan benzeri çalışmalara da örnek olmuştur/olmaktadır.

“Açlık ve Yoksulluk Sınırı” çalışmasında hesaplamaya temel alınan gıda maddelerinin fiyatları, **Konfederasyonumuzca piyasadan, market ve semt pazarları sürekli ve düzenli dolaşarak doğrudan tespit edilmektedir.** Benzeri yapılan çalışmalar gibi, TÜİK tarafından derlenen fiyat verileri kullanılmamakta, ancak gelişmeleri değerlendirmek ve kıyaslama yapmak için sonradan izlenerek kıyaslama yapılmaktadır. **Çalışma bu niteliğiyle bağımsızdır.**

Konfederasyonumuz her ayın son haftasında ve TÜİK açıklamasından yaklaşık bir hafta önce hesaplama sonuçlarını kamuoyuna açıklamaktadır ve bu yönüyle, tüketici fiyatlarındaki artış eğilimini yansıtan **“öncü gösterge”** niteliğini de taşımaktadır.

enisbagdadioglu@gmail.com

www.turkis.org.tr

AÇIKLAMALAR

Çalışanların, kendilerine ve ailelerine saygın yaşam düzeyi sağlayacak bir gelir elde etmeleri esastır. Yoksulluk, genel anlamıyla, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk sınırı tutarı, bir ailenin, insan onurunun gerektirdiği zorunlu ihtiyaçları karşılayabilmesi için yapması gereken harcama düzeyidir.

Türkiye’de bu konuda düzenli bir çalışma bulunmamaktadır. TÜRK-İŞ, var olan bu eksikliği gidermek amacıyla, Aralık 1987’den bu yana düzenli olarak her ay, gıda harcaması tutarını ve buradan hareketle açlık ve yoksulluk sınırını açıklamaktadır.

Türkiye’de yoksulluk sınırı ve yoksulluğun boyutları ile ilgili ilk resmi çalışma TÜİK tarafından 14 Nisan 2004 günü açıklanan “2002 Yoksulluk Çalışması”dır.

Çalışanların, kendilerine ve ailelerine yetecek bir ücret almaları gereği açıktır. Ancak temel ihtiyaçların karşılanabilmesini sağlayacak ve refaktan pay almasını mümkün kılacak ücretin hesabı nasıl yapılacaktır? İşçinin yaşam standardını sürdürmesi ya da iyileştirmesi için gerekli olan tutar ne kadar olmalıdır? Kuşkusuz bu ve benzeri soruların cevabını vermek kolay değildir. Gerekli olacak tutarın hesabı, yaşam standardı ve tüketim alışkanlıklarına da bağlı olarak kişiden kişiye, hatta ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir.

İşçinin ailesiyle birlikte, insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlayabilecek harcama tutarını belirlemek için yapılabilecek hesaplamalardan biri, beslenmeye ilişkin ihtiyaçların belirlenmesidir. Dengeli beslenebilmek için, yetişkinlerin ihtiyaç duyacağı kalori miktarı ile çocukların yaşlarına göre gerekli olan kalori miktarının ne olması gerektiği hakkında bilimsel araştırmalar yapılmıştır. Sağlığın korunabilmesi için bu kalorileri sağlayacak besin miktarları yanı sıra, gerekli protein, yağ ve karbonhidrat miktarları konusunda da belirlemelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda, farklı büyüklükteki aileler için toplam besin ihtiyacı hesaplanabilmektedir.

TÜRK-İŞ’in bu çalışmasında, dört kişilik bir ailenin, bilimsel olarak belirlenmiş beslenme kalıbı temel alınmaktadır. Anılan beslenme kalıbı, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Teknolojisi Yüksek Okulu’ndan sağlanmıştır. Günlük kalori ihtiyacının hesabında, hem yetişkin kişiler hem de genç ve çocuk nüfus dikkate alınmaktadır. Buna göre yetişkin erkek için 3500, yetişkin kadın için 2300, 15-19 yaş grubundaki erkek çocuk için 3200 ve 4-6 yaş grubundaki çocuk için 1600 kalorilik liste temel alınmıştır.

Çalışmada kullanılan besin grubunda şu besin maddeleri yer almaktadır:

Birinci grupta; süt, yoğurt, peynir... İkinci grupta; et, tavuk, balık, sakatat ürünleri, yumurta, kuru bakliyat (nohut, mercimek, kuru fasulye, barbunya vb.)... Üçüncü grupta; meyve ve sebze... Dördüncü grupta; ekmek, makarna, pirinç, bulgur, un, irmik, diğer tahıl unları... Beşinci grupta; tereyağı, margarin, ayçiçeği yağı, zeytinyağı, zeytin, yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık vb.), şeker, reçel, marmelat, bal, pekmez, tuz, baharat (kimyon, karabiber, pul biber, nane vb.), çay, ihlamur, salça...

Araştırmada, dört kişilik bir ailenin fizyolojik ihtiyaçları ile tutarlı, yeterli ve dengeli beslenmesini sağlamak için gerekli olan kalori sayısı ve bunu karşılayacak besinlerin cins ve miktarı temel alınmaktadır. Ankara’da çalışanların yoğun olarak alışveriş yaptıkları market ve semt pazarları ayda iki-üç kez dolaşarak fiyatlar derlenmekte ve yapılması gereken asgari düzeydeki gıda harcaması tutarı hesaplanmaktadır.

“Açlık Sınırı” dört kişilik bir ailenin, sağlıklı ve dengeli beslenebilmesi için bir ayda gıda için yapması gereken asgari harcama tutarını tanımlamaktadır.

İnsan onuruna yaraşır düzeyde yaşam sürdürebilmek için gereken harcama tutarı, hiç kuşku yok ki, gıda ile sınırlı değildir. Gıda harcaması yanında giyim, konut, ulaşım ve diğer ihtiyaçlar için gerekli tutarın da ayrıca hesaplanması gerekmektedir. “Yoksulluk sınırı” zorunlu ihtiyaçlar için yapılması gereken toplam harcama tutarını ifade etmektedir.

Gıda dışındaki zorunlu harcamaların tutarını ayrıntılı olarak ve tek tek hesaplamak için kullanılabilecek, “beslenme kalıbı” benzeri bir bilimsel ve objektif yöntem -maalesef- mevcut değildir. Bu tutarın hesaplanmasında, genellikle aile bütçesi yöntemi kullanılmaktadır. Ailelerin elde ettiği geliri ve temel ihtiyaçları için yaptıkları harcamaları gösteren çalışmalardan yararlanılarak bir hesaplama yapılabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, ailelerin toplam harcamaları içindeki “gıda” payı temel alınarak gıda dışı harcamalara ulaşılmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından, aile bütçesine yönelik anket çalışması yapılmaktadır. TÜİK, ülke genelinde yaptığı anket ile ailelerin elde ettiği geliri ve tüketim harcamalarını bulmaktadır. TÜİK’in 2003-2004 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Anketi’ne göre gıda harcamalarının toplam tüketim harcamaları içindeki payı yüzde 30,70 oranındadır.* Hesaplamalarda bu oran esas alınmaktadır.

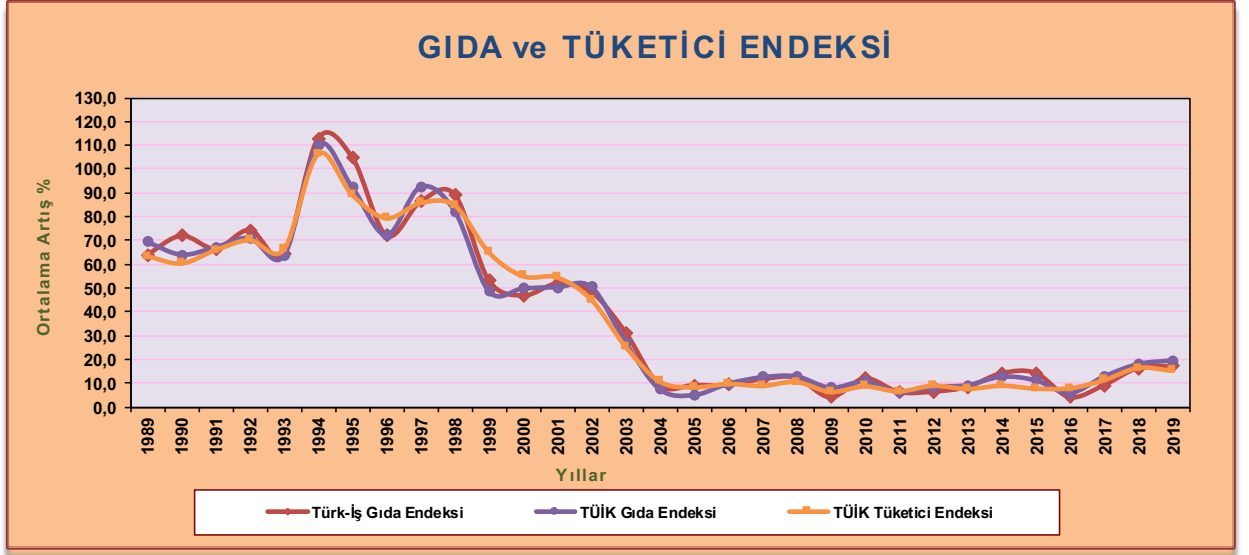
TÜRK-İŞ çalışması sonucu açıklanan yoksulluk sınırı tutarı, işçinin eline geçmesi gereken ücret düzeyi değildir. Bu değerlendirme eksik bir yaklaşımın ifadesidir. Yoksulluk sınırı tutarı, ailenin yapması gereken insan onurunun gerektirdiği harcama düzeyidir ve bir bakıma, haneye girmesi gereken toplam gelirin alt sınırını ortaya koyan önemli bir göstergedir. Ancak çoğu zaman, ücretli çalışan ailenin tek gelir kaynağı olduğundan yoksulluk sınırı tutarı olması gereken ücret düzeyi olarak görülmektedir.

TÜRK-İŞ’in bu çalışmasıyla hesaplanan gıda harcama tutarında, aylar ve yıllar itibariyle meydana gelen değişimi yansıtan oranları enflasyon verisi olarak değerlendirmek de ihtiyatlı bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Konfederasyonumuzun otuz iki yıldan bu yana her ay düzenli olarak yaptığı gıda harcaması tutarındaki değişim, bir bakıma TÜİK’in açıkladığı tüketici fiyatlarındaki değişimin yönünü ortaya koyan öncü gösterge niteliğindedir. Nitekim 1988-2018 yıllarını kapsayan dönemdeki TÜİK tüketici fiyatları endeksindeki artış ile birlikte tüketici fiyatları içinde önemli alt harcama

* TÜİK 2005 yılı için bu oranı yüzde 28,3; 2006 yılı için yüzde 28,5; 2007 yılı için yüzde 28,4, 2008 yılı için yüzde 26,6; 2009 yılı için yüzde 26,7; 2010 yılı için yüzde 27,1; 2011 yılı için yüzde 26,2 olarak hesaplamıştır. 2012 yılı için bu oran yüzde 25,1 ve 2013 için yüzde 23,5’dir. 2014 yılı için TÜİK tarafından hesaplanan gıda içi harcama oranı yüzde 22,7’dir ve 2015 ile 2016 yılı için aynı kalmıştır. 2017 yılı için bu oran yüzde 22,4 ve 2018 yılı için yüzde 22,5 olarak hesaplanmıştır. 2019 yılı için bu oran yüzde (son üç yılın ortalaması olarak) yüzde 22,6’dır. 2020 yılı için bu oranı TÜİK yükselterek (son üç yılın ortalaması olarak) yüzde 23,1 olarak hesaplamıştır. .

grubu olan gıda harcamalarındaki yıllık ortalama değişim TÜRK-İŞ gıda harcaması ile kıyaslandığında -neredeyse- paralel bir gelişme hemen dikkati çekmektedir.

Ancak, yinelemek gerekir ki, bu çalışma, tüketici fiyatları endeksi olarak değerlendirilmemelidir.

Dar gelirliler ailelerin elde ettiği gelirin yeterli ve dengeli beslenme için gerekli harcamaları bile karşılayabilecek düzeyde olmadığı açıktır. Aileler, düşük düzeydeki geliriyle beslenme ve beslenme dışı harcamaları karşılayabilmek için çeşitli malların fiyatlarını da dikkate alarak tüketim malları arasında tercihte bulunmak zorunda kalmaktadır. Çoğu zaman fiyatı yüksek olan gıda maddeleri yerine fiyatı düşük olan gıda maddelerini seçmektedir.

Bu durumda olan aileler, büyük bir olasılıkla beslenme dışı harcamalarının (kira, ulaşım, yakıt, elektrik ve benzerleri) bir kısmını da beslenme harcamalarından kısarak elde edebilmektedir. Sonuçta, gelir düzeyinin düşük ve yetersiz olması, dar gelirliler kişi ve ailelerin sağlıklı ve dengeli beslenme yapmasına yol açmaktadır.

TÜRK-İŞ tarafından hesaplanan açlık ve yoksulluk sınırı tutarları ile elde edilen gelir arasındaki fark, çalışanların içinde bulunduğu geçim sıkıntısının boyutlarını ortaya koyan önemli bir göstere olmaktadır.